

Hlavní líčení v trestním řízení krok za krokem

1. Zahájení hlavního líčení
2. Přednesení obžaloby
 - Uplatnění nároku poškozených
3. Dokazování
 - Výslech obžalovaného
 - Výslech svědků
 - Výslech znalce
 - Provádění dalších důkazů
 - Skončení dokazování
4. Závěrečné návrhy
 - Závěrečné řeči
 - Právo posledního slova
5. Rozhodnutí
 - Porada senátu
 - Vynesení rozsudku
 - Opravný prostředek

1. Zahájení hlavního líčení

Soudce pozve do jednací síně státního zástupce, obžalovaného, případně jeho zákonného zástupce, a obhájce. Zjistí přítomnost svědků, kteří byli předvoláni, aby v této trestní věci vypovídali.

Předseda senátu zahájí hlavní líčení těmito slovy: **„Zahajuji hlavní líčení ve věci obžalované/-ho pod spisovou značkou Jednání jsou přítomni“** (Vyjmenuje složení soudu, jméno státního zástupce, obhájce, obžalovaného, v případě, že je přítomna i veřejnost, sdělí i toto: **„za přítomnosti veřejnosti“**.)

2. Přednesení obžaloby

Předseda senátu vyzve státního zástupce k přednesení obžaloby: **„Prosím státního zástupce, aby přednesl obžalobu.“**

Státní zástupce přednese připravenou obžalobu včetně popisu skutku, právní věty a trestněprávní kvalifikace.¹

Uplatnění nároku poškozených

Následně se předseda senátu dotáže poškozených (osob, kterým bylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo kterým byla trestným činem způsobena majetková škoda, nemajetková újma nebo na jejichž úkor se někdo bezdůvodně obohatil), zda uplatňují nárok na náhradu škody a v jaké výši. Toto je poslední okamžik, kdy poškození mohou uplatnit nárok na náhradu škody v rámci trestního řízení. Pokud poškozený není přítomen, přečte předseda návrh poškozeného, je-li součástí trestního spisu.

3. Dokazování

Před prováděním dokazování předseda senátu vyzve svědky, aby opustili soudní síň. Nevyslechnutí svědci nesmí být

1. Vzor obžaloby najdete v deskách b0.

přítomni výsledku ostatních, aby nedošlo k jejich ovlivnění. Pro účely simulovaného soudu je možné se domluvit, že svědci v soudní místnosti zůstanou, aby z celého jednání viděli co nejvíc. Svě výpovědi ovšem ať neupravují na základě toho, co u soudu uslyší.

Předseda senátu zahájí dokazování: „**Zahajují dokazování.**“

Výslech obžalovaného

Předseda senátu zahájí dokazování a vyzve obžalovaného, aby předstoupil před soud. Obžalovaný je vyslýchán vždy jako první, jeho výpověď slouží nejenom jako důkaz, ale současně je realizováno právo obžalovaného „být slyšen“, tedy vyjadřovat se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a k důkazům o nich, jež je nedílnou součástí práva na obhajobu.

Dříve, než se přistoupí k výslechu obžalovaného, musí být soudem poučen: „**Paní obžalovaná/pane obžalovaný slyšel/-a jste, co je Vám obžalobou kladeno za vinu. Nyní máte možnost se k obsahu obžaloby vyjádřit. Stejně tak můžete uvádět další skutečnosti týkající se projednávané věci, vznášet námítky a žádosti. Máte právo zvolit si obhájce, a máte právo, aby byl účasten Vašeho výslechu. S obhájcem se můžete radit i v průběhu hlavního líčení, nemůžete se s ním však radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Z hlavního líčení je pořizován zvukový záznam. Můžete podat námítky proti protokolaci. Nemusíte však vypovídat. Rozuměl/-a jste poučení? Budete vypovídat?**“

V případě, že obžalovaný v hlavním líčení využije svého práva na odepření výpovědi, soud přečte jeho výpověď z přípravného řízení, a to i v případě, že ani tehdy nevypovídal (přečte záznam o tom, že nevypovídal).

Je-li trestní řízení vedeno proti více obžalovaným současně, soud dbá na to, aby jeden obžalovaný nebyl přítomen výslechu druhého.

Předseda senátu nejdříve zjišťuje konkrétními otázkami osobní, rodinné, majetkové a výdělkové poměry, zdravotní stav obžalovaného atp. Tyto dotazy se pokládají proto, aby si soud vytvořil představu o životě obžalovaného a mohl vzít v úvahu jeho osobní a jiné poměry při ukládání trestu.

Následně soud nechá obžalovaného vypovídat souvisle bez přerušování ke skutku, který je mu kladen za vinu. Dále předseda senátu klade otázky. Doprovodnými otázkami si soud vyjasňuje představu o důležitých skutečnostech případu.

Pokud již nemá předseda senátu dotazy, musí dát prostor ke kladení otázek dalším osobám, a to tomtoto v pořadí: přísedící (rozhoduje-li soud v senátu), státní zástupce, obhájce a obžalovaný. V průběhu výslechu se může stát, že se předseda senátu bude chtít, s ohledem na nově uvedené informace, svědka dotázat na

další skutečnosti. To samozřejmě může, musí ovšem poté znovu umožnit všem stranám klást další dotazy.

Výslech svědků

Dosud nevyslechnutí svědci nemohou být přítomni v soudní síni výsledku jiných svědků, aby nedošlo k ovlivnění jejich výpovědi. Proto čekají před soudní síní a soudce je zve dovnitř jednotlivě (§ 209). Soud v první řadě ověří svědkovu totožnost podle občanského průkazu nebo jiného dokladu. Poté se svědek postaví do tzv. ohrádky. Před výslechem k věci samé soud zjišťuje poměr svědka ve vztahu k obviněnému, a to například slovy: „**Můžete soudu říci, odkud znáte obžalovaného? Jste spolu v příbuzenském poměru?**“

To je významné pro posouzení, zda jsou zde důvody, pro které je svědek oprávněn odepřít svědeckou výpověď. Současně si tím soud utvoří představu o vztahu mezi obžalovaným a svědkem, a o případné věrohodnosti svědka.

Pokud svědek a obžalovaný nejsou v příbuzenském vztahu, soud poučí svědka například těmito slovy: „**Pane/Paní budete vyslechnut/-a v trestním řízení ve věci obžalovaného jako svědek. Pane svědku, mou povinností je poučit Vás, že máte právo odepřít výpověď, pokud byste byl ve vztahu k obžalovanému příbuzným v pokolení přímém, jeho sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem, partnerem nebo druhem. Stejně tak jste oprávněn odepřít výpověď, pokud byste svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě Vám blízké. Rozumíte poučení? Je zde některá z těchto okolností? Pokud zde žádná z těchto okolností není, pak vypovídat musíte. Vaše výpověď má pro účel trestního řízení velký význam. Vaší povinností je vypovědět pravdu a nic nezamlčet, jinak byste se mohl dopustit trestného činu křivě výpovědi. Stejně tak nesmíte jiného svou výpovědí křivě obvinít z trestného činu. Pokud byste toto nesplnil, mohl byste se dopustit trestného činu křivě výpovědi, za který hrozí trest odnětí svobody. Rozumíte poučení?**“

Výslech svědka probíhá obdobně jako výslech obžalovaného. Nejdříve je svědek vyzván, aby vypovídal souvisle o tom, co je mu známo o skutku, který je v hlavním líčení projednáván, poté jsou kladeny dotazy. Právo klást dotazy svědkovi má i sám obžalovaný, své dotazy klade jako poslední.

Po skončení výslechu svědka, stejně jako po provedení jakéhokoli důkazu, má obžalovaný právo se k provedenému důkazu vyjádřit, a musí k tomu být tedy ze strany předsedy senátu dotázán.

Po skončení výslechu svědka předseda senátu svědka poučí o jeho právu na tzv. svědecké, tedy např. náhradu cestovních výdajů, ušlé mzdy či jiných nákladů spojených s výkonem svě-

decké povinnosti (v některých případech lze žádat i proplacení nocležného a stravného).

Případně soud na žádost svědkovi vystaví potvrzení pro zaměstnavatele o tom, že vykonával svou svědeckou povinnost.

Výslech znalce

Před výslechem musí být znalec poučen o významu znaleckého posudku pro trestní řízení a o následcích v případě křivé výpovědi nebo vědomě nepravdivého znaleckého posudku. Soud i strany mohou položit znalci doplňující otázky týkající se jeho odborných závěrů. Znění poučení je obdobné poučení svědků, znalec je však zvláště poučen o následcích podání nepravdivého znaleckého posudku, tzn. o jeho případné trestní odpovědnosti za přečin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku:² „**Pane/Paní budete vyslechnut/-a v trestním řízení ve věci obžalovaného jako znalec. Znalecký posudek má pro účely trestního řízení velký význam. Vaší povinností je uvést pravdu a nic nezamlčet. Stejně tak musíte podat pravdivý, úplný a nezkrácený znalecký posudek. Pokud byste toto nesplnil/-a, dopustil/-a byste se trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku, kdy za tento trestný čin hrozí až trest odnětí svobody. Dále máte povinnost bez odkladu oznámit skutečnosti, pro které jste vyloučen/-a nebo které Vám jinak brání, abyste byl/-a ve věci činný jako znalec. Rozumíte poučení?**“

Provádění dalších důkazů

Věcné a listinné důkazy se provádí tak, že se tzv. předkládají stranám k nahlédnutí. Protože jsou tyto důkazy součástí spisu, strany i soud již měly možnost se s nimi seznámit, pouze se tedy zkráceně konstatuje jejich obsah. Jen na výslovnou žádost státního zástupce nebo obhájce konkrétní listinu předseda senátu přečte, zpravidla se tak děje tehdy, považuje-li některá ze stran její obsah za natolik důležitý, aby zazněl v soudní síni. Příklad formulace: „**Předkládám stranám k nahlédnutí opis rejstříku trestů obžalovaného na čísle listu 10 a 11 spisu, dále...**“

Po provedení těchto důkazů se musí předseda senátu opět dotázat obžalovaného, zda se chce k některému z provedených důkazů vyjádřit – jak jsme již zmínili výše, jde o součást jeho práva na obhajobu.

Skončení dokazování

Před skončením dokazování v hlavním líčení se soud stran dotáže, zda mají návrhy na doplnění dokazování. Pokud některá ze stran navrhne provedení dalšího důkazu, například výslech dalšího svědka, jehož výpověď by mohla přinést nové skutečnosti, soud zváží, zda je provedení navrhovaného důkazu nezbytné. V takovém případě hlavní líčení odročí, jinak návrh strany zamítne, své rozhodnutí stručně ústně odůvodní a prohlásí provedené dokazování za skončené.

Rozhodnout o doplnění dokazování může předseda senátu i po vyslechnutí závěrečných řečí, pokud dojde k závěru, že je třeba některou okolnost ještě objasnit.

Jestliže byly provedeny všechny důkazy, které strany navrhly, popř. netrvají na jejich provedení nebo jejich provedení nebylo soudem připuštěno, předseda senátu prohlásí dokazování za skončené.

4. Závěrečné návrhy

Po skončení dokazování vyzve předseda senátu strany, aby přednesly své závěrečné řeči.

Závěrečné řeči

Přednes závěrečných řečí má zákonem stanovené pořadí. Jako první přednáší svou závěrečnou řeč státní zástupce, poté může promluvit poškozený (je-li u hlavního líčení přítomen), následně obhájce obžalovaného a případně obžalovaný. Podstatou závěrečné řeči je shrnout a zhodnotit průběh a výsledky hlavního líčení. Státní zástupce se ve své závěrečné řeči vyjádří k vině obžalovaného a k důkazům, které jeho vinu prokazují. Dále uvede, jaké skutečnosti se podařilo prokázat a prostřednictvím jakých důkazů. Rovněž se vyjádří k právní kvalifikaci jednání obžalovaného. Nakonec státní zástupce navrhne druh a výši trestu, který následně odůvodní.

Závěrečná řeč obhájce reaguje určitým způsobem na závěrečnou řeč státního zástupce, obhájce zdůrazňuje ve své závěrečné řeči vše, co obžalovanému prospívá (např. zdůrazní motiv jednání obžalovaného, jeho chování po činu, snahu o nápravu škody, jeho čistý trestní rejstřík a doposud řádný život atd.)

Závěrečné řeči může předseda senátu přerušit jen tehdy, pokud vybočují z rámce projednávané věci.

Po závěrečné řeči obhájce nebo obžalovaného se může ujmout znovu slova státní zástupce, považuje-li za nutné reagovat na závěrečnou řeč obhajoby. Jde o tzv. repliku. Avšak smí promluvit jen tehdy, pokud mu k tomu předseda senátu udělí

2. Podle § 346 trestního zákoníku.

slovo. Záleží tedy pouze na úvaze soudu, zda slovo státnímu zástupci udělí či nikoli. Pokud však předseda senátu umožnil státnímu zástupci znovu promluvit, je povinen umožnit obhájci, případně obžalovanému znovu reagovat. Obhájce či sám obžalovaný má právo promluvit vždy poslední.

Strany nemusí závěrečnou řeč pronést, pokud nechtějí, byť je to spíš neobvyklé.

Právo posledního slova

Po skončení závěrečných řečí a před tím, než se senát odebere k poradě, soud udělí obžalovanému právo posledního slova. Tehdy obžalovaný může (ale nemusí) sdělit soudu cokoli, co považuje za důležité a před soudem dosud nezaznělo. Během tohoto projevu nesmí být obžalovanému nikým kladeny otázky.

5. Rozhodnutí

Soud může rozhodnout jen o skutku popsaném v obžalobě. Trestněprávní kvalifikací skutku v obžalobě však soud vázán není a může posoudit jednání obžalovaného jako jiný trestný čin.

Při svém rozhodování může soud přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se jen o ty důkazy, které byly předloženy a provedeny některou ze stran, případně soudem.

Porada senátu

Poté, co soud vyslechl závěrečné řeči, se hlavní líčení přeruší za účelem porady senátu. V soudní síni smí zůstat pouze členové senátu a zapisovatelka. O obsahu porady a hlasování se zachovává mlčenlivost, soud navenek vždy rozhoduje jednomyslně.³

Nejdříve se hlasuje o vině, následně o výši trestu. Při hlasování rozhoduje většina. Každý člen senátu musí hlasovat, jediné hlasování o trestu se může zdržet ten člen, který hlasoval pro zproštění obžaloby, jeho hlas se pak přičítá k hlasu pro obžalovaného nejpříznivějšímu.

Přisedící hlasují před předsedou senátu, věkem mladší přisedící před starším.

Jestliže shledá soud obžalovaného vinným, musí rozhodnout o výši trestu. Při ukládání trestu se soud řídí zejména povahou a závažností trestného činu, způsobem jeho provedení, jeho

následky, způsobem, jakým byl trestný čin spáchán. Stejně tak přihledne k osobě pachatele, k míře jeho zavinění, pohnutce, motivaci, se kterou byl čin spáchán, k polehčujícím i přitěžujícím okolnostem stejně jako k době, která uplynula od spáchání činu i délce trestního řízení.

Při ukládání trestu má soud na výběr z dvanácti trestů, případně může též upustit od potrestání. Odsouzenému nemusí být vždy uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, resp. trest odnětí svobody podmíněně odložený na zkušební dobu, ale i některý z tzv. alternativních trestů, mezi které patří typicky obecně prospěšné práce nebo domácí vězení. Dalšími tresty jsou:

- » Zákaz činnosti,
- » zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- » zákaz pobytu,
- » peněžitý trest,
- » trest propadnutí majetku,
- » propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- » vyhoštění,
- » ztráta vojenské hodnosti,
- » ztráta čestných titulů a vyznamenání.

Lze uložit i více trestů vedle sebe, pokud to odůvodňuje povaha a závažnost trestného činu. V současné době je kladen nejen důraz na potrestání pachatele, ale především na jeho nápravu a převýchovu. Proto platí, že by v první řadě měly být ukládány tresty nespojené s nepodmíněným trestem odnětí svobody, ten má být uložen až tehdy, kdy mírnější tresty podle soudu nebudou stačit k nápravě odsouzeného.

Vedle trestu, případně na místo trestu (např. je-li pachatelem osoba nepříčetná a tedy trestně neodpovědná) lze uložit i takzvaná ochranná opatření: ochranné léčení, zabezpečovací detenci, ochrannou výchovu (je-li odsouzený mladistvý) a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (např. nástroje použitého ke spáchání trestného činu nebo výnosy z něj). Na rozdíl od trestu není účelem ochranného opatření primárně pachatele potrestat, nýbrž má léčebný, terapeutický, resp. ochranný účel.

Vynesení rozsudku

Rozsudek musí být vynesen vždy veřejně, a to i v případě, že byla veřejnost z hlavního líčení vyloučena. Přítomní vyslechnou rozhodnutí o vině a případném trestu vstojí. Soud přítomné vyzve: „**Prosím povstaňte a vyslechněte rozsudek jménem republiky.**“⁴

3. Zápis o hlasování se uchovává v zapečetěné obálce, která je součástí spisu.

4. Rozsudky pro inspiraci najdete v deskách b0.

Po vynesení rozsudku následuje jeho stručné ústní odůvodnění. Před odůvodněním rozhodnutí vyzve předseda senátu přítomné, aby se posadili (ve skutečnosti může trvat i déle než hodinu).

Soud musí vysvětlit, jaké skutečnosti považuje za prokázané a na základě jakých důkazů, dále jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si důkazy vzájemně odporují. Současně musí být z odůvodnění rozhodnutí jasné, jak se soud vypořádal s obhajobou obviněného, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů. Soud musí odůvodnit každý svůj výrok, nejenom výrok o vině, ale též o trestu, kdy soud vysvětluje, proč udělil obžalovanému trest v dané výši, případně další své výroky, např. o náhradě škody atd.

Rozhodnutí soudu musí obsahovat i poučení o opravném prostředku.

Opravný prostředek

V případě rozsudku je opravným prostředkem odvolání. Po vynesení rozsudku a jeho odůvodnění předseda senátu zjišťuje, zda strany podají odvolání. Odvolání je možné podat přímo do protokolu po vynesení rozsudku, nebo se práva na odvolání vzdát. Taktéž je možné ponechat si lhůtu pro podání odvolání a zvážit tento krok. Pokud se obžalovaný vzdá práva na odvolání, dotazuje se předseda senátu, zda se vzdává práva odvolání i za osoby oprávněné, tj. nejbližší příbuzné, kteří disponují samostatnými obhajovacími právy a taktéž mohou ve prospěch obžalovaného podat odvolání, neučiní-li tak sám.

Odvolání je možné podat nejpozději do osmi dnů od doručení opisu rozsudku. O odvolání rozhoduje soud druhého stupně, zpravidla tedy krajský soud. Ve věcech, v nichž rozhodoval krajský soud jako soud prvního stupně, bude odvolacím soudem vrchní soud. Opravný prostředek se doručuje odvolacímu soudu prostřednictvím soudu prvního stupně.